

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

**ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ
ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ԻՐԱԴՆՈՒՆՔՆԵՐԸ
Բ.**

Կարելի է ըսել որ այս աղօթքը ձեռնադրութեան ամենէն էական աղօթքն է, որուն միջոցաւ եպիսկոպոսը ամենէն բացորոշ կերպով կը թուէ քահանայական գլխաւոր պարտաւորութիւններն ու իրաւունքները, որոնք ձեռնադրութեան ընթացքին կը տրուին ընծայեալին: Այս աղօթքը քահանային պարտականութեան հրովարտակն է եւ պէտք է ընդունինք հետեւեալ երկու կարծիքներէն մէկը. կա՛մ այս աղօթքին միջնորդութեամբ իւրաքանչիւր քահանայի յանձնուած պարտաւորութիւններն ու իրաւունքը իրական շնորհներ են, զորս պէտք է ամէն բարեխիղճ քահանայ մշակէ եւ արդիւնաւորէ այնքան ատեն որ կենդանի է (այլ խօսքով, քահանայութիւնը միայն Կիրակի օր մը տեղի չունենար ձեռնադրութեամբ, այլ ցկեանս մշակուելիք եւ կատարելագործուելիք կոչում մըն է: Քահանան մէկ օրուայ ընթացքին կը ձեռնադրուի քահանայ, բայց քահանայ ըլլալը ցկեանս կատարուելիք պարտականութիւն մըն է), կա՛մ քահանայական ձեռնադրութիւնը խաղ մըն է, կատակերգութիւն մը: Եպիսկոպոսը իր ձեռքը նորընծային վրայ դնելով՝ կ'աղօթէ նախ որ աստուածային շնորհը առաջնորդէ եւ զօրացնէ ընծայեալը, որպէսզի «կացցէ հաստատուն և անաւատ ի գործս փահանայութեան»:

Ա. Մայր Մաշտոցը ամենէն առաջ եւ ամենէն կարեւորը կը համարէ քարոզութիւնը¹: «Եղիցի սա մշակ առանց ամօթոյ, ուղիղ համառօտել զբանն ճշմարտութեան, սերմանել զկենդանաւոր և զուղղափառ հաւատս առաքելական Եկեղեցւոյ յամենայն լսողս»: Ոչ ոք կրնայ կասկած ունենալ այս պաշտօնին կարեւորութեան մասին: Այս խօսքերը առնուած են Պօղոս Առաքեալի Տիմոթէոսի ուղղուած նամակէն (Բ. Տիմ. 2.15), ուր առաքեալը կը խրատէ երիտասարդ եպիսկոպոսին՝ «մի բանակոխ լինել յոչինչ պէտս», այլ իր բոլոր ոյժը նուիրէ Ս. Աւետարանի քարոզութեան, որուն համար ձեռնադրուած է: Ուստի մեր Եկեղեցին, Տիմոթէոսի ուղղուած այս խօսքերով եւ քահանաները պաշտօնի կոչելով՝ կ'ուղէ մեզի հասկցնել որ քահանայական պաշտօնի առաջին եւ ամենէն կարեւոր պարտքն է քարոզել զբանն ճշմարտութեան: Այլ խօսքով, ամէն քահանայ այնքան որքան պարտաւոր է քարոզել, նոյնքան եւ իրաւունք ունի քարոզելու «զուղղափառ հաւատս առաքելական Եկեղեցւոյ յամենայն լսողս», որքան Տիմոթէոս ունէր կամ որքան ոեւէ մէկ ուրիշ ժամանակակից եպիսկոպոս կամ Աւետարանին արտօնեալ քարոզիչ կրնայ ունենալ: Քահանայութիւնը ոչինչ է եթէ ոչ Աւետարանի քարոզութիւնը իր լրութեամբ եւ ամբողջութեամբ, որ քահանայական աստիճանի ամենէն էական եւ առաջնակարգ տարրը կը կազմէ: Գօսացեալ եւ անկենդան է այն կրօնական հաստատութիւնը՝ Քրիստոսի հիմնած հաստատութենէն օտար է այն Եկեղեցին, որուն քահանաները անդադար չեն քարոզեր եւ չեն հետեւիր իրենց Երկնաւոր Վարդապետին, որ երեք տարի անընդհատ քարոզեց եւ ոչ մէկ պատուիրան այնքան ստիպողական կերպով

¹ Հոգեւորականի փարզական գործունէութեան մասին տե՛ս նաեւ **Գարեգին Բ. Կաթողիկոս**, Համառօտ Ձեռնարկ Հովուական Աստուածաբանութեան, Եկեղեցւոյ Պաշտօնեան որպէս Փարոզիչ (էջ 223 - 255): Իւսափանչիր փահանայական թեկնածու, իր ուսումնական աշխատանքին մէջ, ամենէն մեծ կարեւորութիւնը պէտք է տայ փարզական իր կարողութիւններուն լաւ եւ հաստատ հիմքերու վրայ դրուած աշխատանքին: Մեր կարծիքով, այն փահանայութեան թեկնածուն, որ իր ուսումնական աշխատանքին եւ դասերուն այս կէտին մէջ չի յաջողիր, պէտք չէ ձեռնադրուի, մինչեւ այս կարողութիւնը բարելաւուի, **ԼՈՅՍ** 1905, թիւ 3, էջ 49 - 54:

աւանդեց իր Եկեղեցւոյ եւ հետեւորդներուն որքան քարոզութեան պատուէրը:

Բ. Քահանայական երկրորդ շնորհքը յանուն Յիսուսի ախտաւորները բժշկելն է, մեր Տիրոջ եւ սրբազան առաքեալներուն օրինակով: Որովհետեւ այս շնորհքին արդիւնաւոր գործունէութիւնը կախում ունի քահանային եւ հիւանդին անձնական հաւատքէն, դժուար է յաջողութեան աստիճան դնել այդ գործունէութեան վրայ, ինչպէս նաեւ դժուար է ստուգել եւ տեսնել քահանային քարոզչական գործունէութեան արդիւնքները: Քահանային պարտականութիւնն է իր ունեցած իշխանութիւնը ի գործ դնել իր քարոզութեան, ինչպէս նաեւ իր բժշկութեան առաքելութեան մէջ, իսկ արդիւնքը կամ յաջողութիւնը այդ առաքելութեան ձգել Աստուծոյ:

Գ. Ձեռնադրութեան աղօթքին միջոցաւ քահանային շնորհուած երրորդ պաշտօնն է Մկրտութեան խորհուրդը² կատարել: Արդարեւ գիտենք Գործք Առաքելոց գիրքէն որ Ս. Փիլիպպոս՝ եօթը սարկաւազներէն մին, որ ո՛չ առաքելութեան եւ ո՛չ երէցութեան (քահանայութեան) աստիճան ունէր, Սամարիոյ մէջ շատեր մկրտեց, բայց դրոշմելու կամ Սուրբ Հոգւոյն շնորհքները պարգեւելու իրաւունք չունէր, եւ այս պատճառաւ Երուսաղէմէն հրաւիրեց Ս. Պետրոս եւ Ս. Յովհաննէս առաքեալները, «որք եկեալ՝ եղին զձեռս ի վերայ նոցա (այսինքն, նորոգ մկրտելոցն), և առնուին Հոգին Սուրբ»: Նոյնպէս նկատի պէտք է առնենք որ Ս. Մկրտութեան խորհուրդը կարելի է վաւերաբար մատակարարել ոեւէ աշխարհական անհատի կողմէ (մինչեւ իսկ ի հարկին՝ կանանց կողմէ): Նոյնը կարելի է ըսել նաեւ բժշկութեան պաշտօնին մասին: Բայց Եկեղեցւոյ բարեկարգութեան համար, մանաւանդ որ ներկայ սովորութեան համեմատ Ս. Մկրտութեան հետ սերտ կապուած է քահանայական աստիճանին միայն յատուկ Դրոշմի սուրբ խորհուրդը: Բժշկութեան եւ Մկրտութեան պաշտօնները մասնաւորապէս քահանաներուն յատուկ է եւ ուրիշներուն (բացի ստիպողական եւ մանաւանդ մահուան վտանգի պարագաներուն) խիստ կերպով արգիւրուած է եւ յանցաւորը կրնայ եկեղեցական-կանոնական պատիժներու ենթարկուիլ:

Դ. Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ ամենէն նուիրական հասարակաց աղօթքը՝ Քրիստոսի սուրբ Մարմնին եւ Արեան փրկարար խորհուրդին³ մատակարարութիւնն է, որուն հետ սերտ կերպով առնչուած է ժողովուրդին խոստովանութիւնը լսելու եւ արձակելու խորհուրդը⁴: Այս սուրբ պաշտօնը այնքան կարեւոր է, որ արժանի է մասնաւոր եւ սիստեմատիք ուսումնասիրութեան: Յօդուածիս բուն նիւթին առ ի լուսաբանութիւն կ'արժէ ըսել որ Ս. Պատարագը միմիայն քահանայական աստիճան ունեցող անձերուն վերապահուած է եւ ոեւէ աշխարհական կամ եկեղեցական ստորին աստիճան ունեցող անձ մը (սարկաւազ կիսասարկաւազ, դպիր) չի կրնան վաւերաբար կատարել այս սուրբ խորհուրդը:

Ե. Ս. Պատարագի եւ Ս. Մկրտութեան գլխաւոր եւ փրկարար խորհուրդները մասնաւոր կերպով յիշելէ յետոյ, Եկեղեցւոյ մնացեալ խորհուրդներն ու քահանայական պարտաւորութիւնները ի մի խմբելով՝ Ձեռնադրութեան Մաշտոցը զանոնք կը կոչէ «այլ

² Գարեգին Բ. Կաթողիկոս իր «Համառօտ Ձեռնարկ Հովուական Աստուածաբանութեան» գրքին մէջ (էջ 211-221), յստակօրէն կ'ընդգծէ հոգեւոր հովիւին պարտականութիւններէն մին՝ ծիսակատարութիւնը, որպէս հայ Բանանային կարեւոր պարտականութիւններէն մէկը՝ հիմնուած Հին Կտակարանեան Ահարոնեան Բանանաներուն կերպին, ինչպէս նաեւ եկեղեցական արարողութեանց կամ ծէսերուն հմուտ անձ, որ պէտք է ծէսին լաւ կատարման մթնոլորտը ստեղծէ, ըմբռնէ ծէսին իմաստը եւ անոր կատարման պայմանները (դժբախտաբար կարգ մը Բանանաներ, ըստ կամս փոփոխութիւններ կը կատարեն ծիսակատարութիւններու մէջ): Տե՛ս նաեւ Գրիգոր Վրդ. Չիֆչեանի դասախօսութիւնը՝ «Մէսիս Վերաբժեւորումը Եկեղեցւոյ Այսօրուան Կեանքին Մէջ», խօսուած Քահանայից Համագումարին աոիթով, էջ 103-131:

³ Ազնաւորեան Արք. Զարեհ, «գլխաւորապէս Տեսնել», էջ 297:

⁴ «Պատարագ Բառին Ստուգաբանութիւնը», ԼՈՅՍ, 1905, թիւ 27, էջ 653-654:

ամենայն կարգս փահանայութեան»։ Եկեղեցական պաշտամունքներու վերաբերեալ մի քանի ընթերցուածներ եւ արարողութիւններ կան, որոնք եկեղեցւոյ բարեկարգութեան համար քահանաներուն վերապահուած են։ Թէեւ ոեւէ աշխարհական կրնայ որեւէ առտընին կամ իբրեւ աղօթատեղի շօծուած սենեակի կամ սրահի մը մէջ, կամ ստիպուած պարագային, երբ քահանայ չգտնուիր, նոյնիսկ օծուած եկեղեցւոյ մէջ յիշեալ աղօթքներն ու մաղթանքները կատարել, բայց եւ այնպէս քահանայական աստիճան չունեցող անձերուն համար կանոնական օրէնքով արգիւտուած է հասարակաց պաշտամունքի այս արարողութիւններուն ձեռնամուխ ըլլալ եւ կարգաւ այն աղօթքներն ու ընթերցուածները, որոնք քահանաներուն յատուկ են. օրինակի համար, ժամերգութեանց գըլխաւոր աղօթքներն ու մաղթանքները, Ս. Աւետարան կարգաւ, օրհնութիւն տալը, վերաբերում կատարելը եւ այլն, որոնց մանրամասնութիւնները եկեղեցական մատեաններէ (Ժամագիրք, Տօնացոյց, Մաշտոց եւ այլն) եւ կանոնական օրէնքներէ ստուգելու է, եւ մասամբ Ձեռնադրութեան յետագայ արարողութեան մէջ յիշուած են։ Բայց այս յօդուածին գրութեան նպատակը վերոյիշեալ հինգ կարեւոր պաշտօնները յիշատակելն էր։

Ձեռնադրութիւնը կը կատարուի այս աղօթքով եւ յետագայ ընթերցուածները, աղօթքները, խորհրդաւոր արարողութիւնները (զգեստաւորում եւ օծում), այս հիմնական աղօթքին ընդլայնումն ու շեշտումն են։

Ձեռնադրութեան հիմնական աղօթքի վերջաւորութեան, եպիսկոպոսը նորընծային ձախ ուսէն կախուած սարկաւագութեան ուրարին ետեւի ծայրը բռնելով դէպի աջ ուսը կը բերէ լծանման՝ արտասանելով. «Առ մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի լուծը, որովհետեւ անոր լուծը փաղցր է եւ բերձ՝ փոքրոգի» (Մատթ. 11:29-30)։ Ուրարը Քրիստոսի լուծն է, զոր սարկաւագը կէս չափով միայն ձախ ուսին վրայ) կրելու կոչուած է, իսկ քահանան՝ ամբողջովին, կատարեալ գիտակցութեամբ եւ անթերի պատասխանատուութեամբ իր վրայ կ'առնէ, որովհետեւ Քրիստոսի փոխանորդութեան ահաւոր պաշտօնը պիտի կատարէ մարդոց առջեւ եւ Սուրբ Հոգիէն պիտի առնէ Աւետարանի քարոզութեան եւ սուրբ խորհուրդները մատակարարելու լիազօր իշխանութիւնը։ Քահանան իր բարի կամ յոռի պաշտօնավարութեան համար ուղղակի Աստուծոյ պատասխանատու է։ «Յայսըմհետէ պատիւ քո և պատիժ ոչ լիցի ըստ աշխարհականաց, այլ ըստ հրեշտակաց կացելոց և անկելոց⁵։ Զի թէ արժանաւոր կարգիդ լինիս, ընդ հրեշտակս է դասակարգութիւն քո, իսկ եթէ անկանիս, ընդ անկեալ դեւսն է պատիժ քո և ոչ ընդ այլ մեղաւորսն։ Վասն որոյ ասէ մարգարէն, ի գործս մարդկան չեն նոքա, և ըստ մարդկան ոչ տանջեսցին։ Եւ ոչ թէ այսչափ միայն, այլ ի վեր քան զհրեշտակս իշխանութիւն ունի փահանայն, զի աստուածագործ լինի՝ զգործ Քրիստոսի կատարելով եւայլ⁶։

Այլ խորհրդաւոր լծորդութեան կը յաջորդեն Եզեկիէլի, Մաղաքիայի եւ Եսայիի մարգարէական ընթերցուածները, Պետրոսի Առաջին Կաթողիկէաց (Ա. Պետրոս 5.1-4) եւ Տիմոթէոսի (Ա. Տիմ. 1.12-17) թուղթերը, եւ Ղուկասի Աւետարանի հատուածը (Ղուկ. 4.16-21)։ Այս բոլորը լծագրութեան կամ ուրարի նուիրման խորհուրդը կը մեկնեն, եւ անստերիւր փաստ կ'ընծայեն թէ ըստ Հայց. եկեղեցւոյ մտածելակերպին, քահանային գլխաւոր պաշտօնն է՝ ուսուցանել, քարոզել եւ Աստուծոյ պատգամը յայտնել մարդոց՝ հաւատացեալներուն։ Եզեկիէլ մարգարէէն կը կարգան.

«Այսպէս կ'ըսէ Տէր. Մարդու Որդի, քեզ Իսրայելի տան պատասխանատու նշանակեցի։ Եւ ինձմէ պիտի լսես պատգամները եւ պիտի սպառնաս անոնց իմ կողմէ։ Երբ որ անօրէնին ըսեմ թէ մահուամբ պիտի մեռնի եւ դուն

⁵ Աշքեան Պատրիարք Խորէն, «Կենցաղ եկեղեցականաց» էջ 159-169։

⁶ Մայր Մաշտոց, Կանոնադրութիւն եպիսկոպոսին ի վերայ նուիրելոյն ի փահանայութիւն, Կ. Պոլիս, էջ 254։

չգզուշացնես զինք և շիօսիս իրեն որ իր անօրէն շար համբաներէն ետ դառնայ և ապրի, և անօրէնը իր անօրէնութեան մէջ մեռնի, անոր արիւնը բուձեռեռեղ պիտի պահանջեմ» (Եզեկիել 3.17-19):

Մաղաքիա մարգարէէն առնուած են այս գեղեցիկ եւ քահանայի պարտաւորութիւններն երեւան բերող խօսքերը.

«Այսպէս կ'ըսէ Տէր, իմ ուխտս էր անոր հետ՝ կեանքի եւ խաղաղութեան և անոր տոփ երկիր՝ երկնշէտու Ինձմէ՛ և Իմ անուան երեսէն խորշին: Ճըշմարտութեան օրէնքը անոր բերնին մէջ էին, և անիրաւութիւնը անոր շրթումներուն վրայ տեղ չգտաւ, խաղաղութեամբ և ուղղութեամբ իմ հետս գնաց և շատերը անիրաւութենէ ետ դարձուց: Որովհետեւ քահանային շրթումները պիտի գիտութեան զգուշացնեն և անոր բերնէն օրէնք պիտի խընդրեն, որովհետեւ ան ամենակալ Աստուծոյ հրեշտակն է» (Մաղաքիա 2.5-6):

Եսայի մարգարէէն առնուած է այն հռչակաւոր հատուածը, զոր Յիսուս կարգաց Նազարէթի ժողովրդանոցին մէջ, երբ Եսայիի մարգարէութեան մատեանը ներկայացուցին, ինչպէս ամենէն վերջը կարգացուած հատուածն է, որ նոյն դէպքը կը նկարագրէ.

«Տիրոջ Հոգին իմ վրաս է, որուն համար իսկ զիս օծեց: Աղփասներուն աւետարանելու դրկեց զիս, սրտաբեկները բժշկելու, գերիներուն թողութիւն փառոզելու, կոյրերուն տեսողութիւն տալու, մեր Աստուծոյ և Տիրոջ տարին և հատուցման օրը հռչակելու, միախառնելու բոլոր սգաւորները: Մեղաւորները [վիրաւորութեան] թողութեան մէջ արձակելու, փառոզելու Տիրոջ ընդունելի տարին և հատուցման օրը» (Եսայի 61.1):

Առաքելական թուղթերէն առնուած կտորներն ալ քահանայութեան եւ ընդհանրապէս հովուական պաշտօնի վերաբերեալ խրատներ կը պարունակեն: Ապա ուրեմն այս լծադրութեան արարողութիւնը եւ վերոյիշեալ բոլոր ընթերցուածները անգամ մը եւս կը հաստատեն քահանայի քարոզչութեան պաշտօնը, ինչ որ արդէն անժխտելի կերպով աւանդուած էր նախապէս՝ ձեռնադրութեան բուն աղօթքի միջոցին:

Զանց առնելով ձեռնադրութեան միւս արարողութիւնները, որոնք այս առիթով կատարուած Ս. Պատարագին հետ առաւել կամ նուազ չափով կապակցութիւն ունին, եւ «Աստուած Մեծ» քարոզն ու յաջորդող «Տէր Աստուած զօրութեանց» աղօթքը, որոնք մինչեւ այս րոպէն կատարուած աղօթքներուն մայր մտածումը կը վերբերեն, «Յիսուս Քրիստոս, հայեաց ի ծառայս քո», աղօթքէն փոքրիկ հատուած մը պէտք է յառաջ բերենք: Քահանայական փրկիչը նորընծային վրայ կը ձգեն եւ սպասարկող սարկաւազը քահանայական զգեստները ձեռքը առած եպիսկոպոսին առջեւ՝ առընթեր նորընծային կը կանգնի, մինչ եպիսկոպոսը աղօթքը կը կարդայ: Այս աղօթքին գլխաւոր միտքն է հայցել Աստուծոյ օրհնութիւնը նորընծային համար, որպէսզի անոր անձին վրայ հաստատուին այն գերբնական զօրութիւնները որ ձեռնադրութեան շնորհիւ ընդունեց: Եպիսկոպոսը մասնաւորաբար կը խնդրէ որ այն նուիրական եւ խորհրդաւոր զգեստները, որոնցմով ան պիտի զգեստաւորուի շուտով եւ իր ամբողջ պաշտօնավարութեան պիտի հագուի՝ ներշնչեն իր մէջ այն բարոյական եւ հոգեւոր բարեմասնութիւնները, որոնց խորհրդաւոր նշանակութիւններն են ատոնք:

«Հագցո՛ւր ասոր ուրախութեան պատմունանը եւ փառքերու հանդերձը. Ասոր մէջ վարէ [Քու սէրդ] բոլոր ժուժկալութեամբ. ցոյց ասոր թէ ինչպէս բարի գործերը կը կատարուին՝ ճգնաւոր եւ գործունեայ կերպով. պարկեշտութեամբ, աղօթասիրութեամբ, սրբութեամբ, եւ անարատութեամբ պահելու

ֆահանայությունը անբիծ, հեզ, խոնարհ, սուրբ: Եւ այս բոլորին հետ միասին պահէ զինք սուրբ վարժերու ընթացքին մէջ եւ անարատութեամբ եւ օրհնութեամբ պահելու Քու հանդիման համար»:

Աղօթքին երկրորդ մասին մէջ, քահանայական զգեստները կը նմանցնէ որպէս «զպատմունանն և զարտախուրական Ահարոնի և որդոց նորա, զծաղկեայ պատմունանն Յովսէփայ» եւ «զմաշկեակն Եղիայի, յորոյ ձեռն հանգեալ հոգին Եղիայի ի վերայ Եղիսէի»: Նոր Ուխտի քահանայական զգեստները կը նկատէ որպէս կատարումը Նսայիի մարգարէութեան, թէ՛ «Ո՛վ է սա՝ որ դիմեալ գայ յեղովմայ, գեղեցիկ պատմունանաւ և բուռն զօրութեամբ»:

Եւ ապա կ'աւելցնէ հետեւեալ կարեւոր եւ նշանակալից խօսքերը.

«Քու կողմէ կոչուածին հիմա շնորհէ եկեղեցւոյ տնտեսութեան վերակացութիւնը, համարձակութեամբ խօսելու Քու Աւետարանիդ կեանք տուող խորհուրդը, Քու շնչովդ գրուած կտակարաններուդ հետեւելու արագաթռիչ մտքի ընթացքով. եւ երբ ժամանակը գայ, որպէսզի աստուածային այս խօսքերուն մեկնութիւնը կատարելու, թող ասոր հասնի Քու գրութիւնդ, խօսելով արժանը, պիտանին եւ հանելին, Քու աստուածութեանդ փառքին եւ գովեստին եւ Քու Կաթողիկէ Եկեղեցիիդ լիութեան համար: Տարածէ ասոր վրայ բոլ ամենամերձ ձեռքդ եւ զօրացուր զինք Քու գրութեանդ շնորհով: Ասոր մտքէն փարատէ մոռացութեան եւ թմրութեան մշուշը, ապափնէլով զինք եւ բարձրացուր զինք երկրի կեանքէն դէպի երկինք: Լուսաւորէ ասոր մէջ անգամ մը եւս անստուեր ծագումը Քու հզօր Աստուածութեանդ գիտութիւնը, արժանի ըլլալու առնելու եւ ուսուցանելու որպէս օրինակ աստուածասէր բարի ունկնդիրներուն»:

Այս գեղեցիկ աղօթքը տարակոյսի ամէն նշոյլ կը փարատէ: Նոյնիսկ եթէ առանց այս աղօթքին, անկողմնակալ ընթերցողը պիտի անդրադառնար թէ ի՞նչն է քահանային առաջին եւ գլխաւոր պարտաւորութիւնը: Եթէ մինչեւ հիմա կարդացուած աղօթքներէն եւ արարողութիւններէն լիովին չհասկցանք քահանային առաջին եւ ամենէն կարեւոր պարտաւորութիւնը, այս աղօթքը անայլալօրէն եւ առանց ոեւէ երկդիմութեան կը հաստատէ թէ նորընծան կոչուած է այլեւս «ի գործ վերակացութեան խորհրդոյ Եկեղեցւոյ» եւ այլ վերակացութեան պաշտօնը պիտի կատարէ յետ այսու «համարձակութեամբ խօսելու Քու Աւետարանիդ կեանք տուող խորհուրդը, Քու շնչովդ գրուած կտակարաններուդ հետեւելու արագաթռիչ մտքի ընթացքով. եւ երբ ժամանակը գայ, որպէսզի աստուածային այս խօսքերուն մեկնութիւնը կատարելու, թող ասոր հասնի Քու գրութիւնդ, խօսելով արժանը, պիտանին եւ հանելին, Քու աստուածութեանդ փառքին եւ գովեստին եւ Քու Կաթողիկէ Եկեղեցիիդ լիութեան համար»: Հոգ չէ թէ ներկայ սովորութիւնը ի՞նչ է⁷. քահանաներուն պաշտօնն է իրենց ապրելակերպով, վարուելակերպով եւ կենցաղով⁸ ցոյց տալ, հիմնուած պաշտօնական աղբիւրներու վրայ, թէ ինչպիսի իրական, աստուածային եւ գերբնական շնորհներ կը տրուին քահանային, մանաւանդ ՀԱՅ քահանային⁹: Ձեռնադրութեան ամբողջ կարգը, եւ գրեթէ պէտք եղածէն աւելի այս

⁷ Կարգ մը թեմերու մէջ, կարգ մը ֆահանաներ աւելի մտահոգուած եւ զբաղուած են նիւթական հարստութեամբ, քան հոգեւոր հարստութեամբ ի հակադրութիւն Քրիստոսի պատուին (Մտք. 6.21): Մտահոգ իրենց վարձու տուներով եւ տնտեսական հաշիւներով, այս յատուկ ֆահանաներ ֆահանայութեան կու տան շատ գէշ անուն: Այս մասին տե՛ս նաեւ Անուշաւան Մ. Վրդ. Դանիէլեանի դասախօսութիւնը Քահանայից Համագումարին առիթով (էջ 60-81), «Ինչպէ՞ս Կը Հասկնանք Հայ Հոգեւորականին Այսօրուան Դերը Մեր Ժողովուրդի Կեանքին Մէջ»:

⁸ Աշրգեան Պատրիարք Խորէն, «Կենցաղ Եկեղեցականաց», էջ 67-83:

⁹ Գարեգին Բ. Կաթողիկոս իր «Համառօտ Ձեռնարկ Հովուական Աստուածաբանութեան» գրքին մէջ, «Հովիւին Անձը» բաժնին մէջ (էջ 169-191) մանրամասնօրէն կը բացատրէ թէ ով է հովիւը, ով է հայ ֆահանան, ինչպէս պէտք է պատրաստուի եւայլն: Տե՛ս նաեւ ԼՈՅՍ Շաբաթաբեր, 1906, էջ 890-893, «Հոգեւոր Հովիւ» յոդուածը:

աղօթքը, ցոյց կու տայ որ քահանային իրական պաշտօնն է գերազանցապէս՝ Բանին Քարոզութիւնը¹⁰: Հայ քահանան պարտի այս իրաւունքը գործածել ոչ միայն պատահաբար, այս ինչ կամ այն ինչ պայմանի տակ, այլ պարտի անդադար եւ անպայման (եւ առաւել քան իր այլ քահանայական, հովուական գործերը) «խօսիլ համարձակութեամբ զկենդանաւոր խորհուրդ աւետեաց աւետարանին», այսինքն՝ քարոզել աստուածաբանական եւ վարդապետական¹¹ լիովին մեկնութեամբ, «հետեւել արագաթիչ ընթացիմ մտաց ընդ անհուն ասպարէզս բոյինաշունչ կտակարանաց»: Մէկ խօսքով, քահանային գլխաւոր եւ էական պաշտօնն է Ս. Աւետարանի քարոզութիւնը իր ամբողջութեամբ եւ կատարելութեամբ. կ'ուզէք «խրատական ծանուցում» կոչեցէք, կ'ուզէք բեմասացութիւն եւ ատենաբանութիւն անուանեցէք, կ'ուզէք գալիլիացի ձկնորսներու զեղշուկ եւ անյարիր ոճով խօսակցութիւն նշանակէք, կ'ուզէք Դեմոսթենէսի ճարտարաբանութեամբ ճառեցէք, ամէն հայ քահանայի Աստուծոյ յանձնուած է՝ Ս. Աւետարանը եւ Ս. Աւետարանի ազատ եւ լիազօր քարոզութեան պաշտօն եւ իրաւունք, «զոր ոչ մահը, ոչ կեանքը, ոչ հրեշտակները եւ ոչ իշխանութիւնները ... եւ ոչ այլ արարած կրնայ իր ձեռքէն կամ իր անձէն բաժնել»:

Ինչպէս արդէն տեսանք, քահանայագործութեան լիազօր եւ կատարեալ իշխանութիւնը տրուեցաւ ձեռնադրութեան գլխաւոր աղօթքով: Այս վերջին արարողութիւնները ձեռնադրութեան աստիճանին հանդիսաւորութիւն եւ ազնուութիւն կ'աւելցնեն: Ժողովրդական հասկցողութեամբ, քահանայական զգեստներու զգեստաւորմամբ, օծմամբ եւ անուան փոփոխութեամբ, քահանայական աստիճանի իսկական շնորհումը տեղի կ'ունենայ, այսուհանդերձ գիտնալու ենք որ առանց զգեստաւորման եւ օծման՝ քահանայութեան շնորհքը արդէն լիովին տրուած է, եւ այս յաւելումը (որքան որ անհրաժեշտ է եւ անոր զանցառութիւնը կանոնական ծանր յանցանք կը համարուի), երկրորդական կարեւորութիւն ունի: Այս զգալի նշաններով, եպիսկոպոսը կը հաստատէ եւ կը կրկնէ արդէն ձեռնադրութեամբ շնորհուած արտօնութիւնները: Քահանայական զգեստը, որով նորընծան պիտի սկսի Ս. Պատարագ մատուցանել եւ այլ սրբազան խորհուրդներ կատարել, եպիսկոպոսը կը հագցնէ ձեռնադրեալին, իւրաքանչիւր զգեստի խորհրդաւոր նշանակութիւնները յայտարարելով. «Առ քեզ սաղաւարտ մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի ձեռքէն», անգամ մը եւս շեշտելով որ թէպէտ եպիսկոպոսը կը պաշտօնավարէ ձեռնադրութեան ժամանակ, բայց աստիճան տուողը մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոսն է: Ինչպէս սաղաւարտին, նոյնպէս շուրջարը նորընծային վրայ ձգելով, եպիսկոպոսը կ'ըսէ «Մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս քեզ կը հագցնէ փրկութեան հագուստը», կամ գօտին կապելու միջոցին, ան կ'ըսէ «Առ քեզ իշխանութիւն Սուրբ Հոգիէն՝ կապելու եւ արձակելու»: Ի վերջոյ, իբրեւ վերջնական հաստատութիւն եւ կնիք այս նուիրական ու խորհրդաւոր արարողութեանց, ինչպէս նաեւ այս գերբնական զօրութեանց եւ շնորհներուն, եպիսկոպոսը սուրբ միւռոնով կ'օծէ նորընծային ճակատն ու ձեռքերը, Հին Ուխտի Ահարոնեան քահանաներուն նմանութեամբ եւ Նոր Կտակարանեան Սաւուղին նման, ձեռնադրեալին անունը կը փոխէ նոր անունով (Սաւուղը դարձաւ Պօղոս,

¹⁰ Մեր եկեղեցոյ Ս. Պատարագը, որ երկու հիմնական մասերէ կը բաղկանայ՝ Պատարագ Բանին եւ Պատարագ Հաւատացելոց, առաջին բաժինը Քահանային գլխաւոր պաշտօններէն մէկն է՝ Բանին Քարոզութիւնը: Իսկ երկրորդը՝ Քրիստոսի փրկարար Մարմինն եւ Արեան մատուցումը: Համաձայն հին սովորութեան, քարոզը տեղի կ'ունենար Ս. Աւետարանի ընթերցումէն անմիջապէս ետք եւ Նիկիական Հանգանակէն անմիջապէս առաջ, երբ պատարագիչը կը բացատրէր, կը մեկնաբանէր, կը լուսաբանէր հատուածը: Դժբախտաբար, մանաւանդ վերջին գրեթէ հարիւրամեակին, քարոզին «տեղ»-ը «Հայր Մեր»-էն առաջ եղաւ, որովհետեւ բաւարար ժողովուրդ եկեղեցի չէին յաճախած, եւ կարգ մը եկեղեցիներու մէջ, մանաւանդ Մեծ Պահքի ժամանակ, քարոզը Ս. Պատարագի աւարտին եւ Հոգեհանգստեան պաշտօնէն առաջ տեղի կ'ունենայ:

¹¹ Այս մասին տե՛ս նաեւ Բարգէն Ա. Աթոռակից Կաթողիկոսի «Վարդապետական Աստիճանները Հայ եկեղեցիէն Ներս» յօդուածաշարքը (ԼՈՅՍ շաբաթաթերթ, 1906, էջեր 54-60, 78-82, 102-106, 176-182, 414-419, 486-492, 577-580, 601-610, 665-668, 688-691, 738-743, 1177-1185, 1206-1213):

Սիմոնը դարձաւ Պետրոս եւայլն):

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Նախ՝ քահանայական պարտաւորութեանց եւ իրաւունքներուն օրինագիրքը համարելով Ձեռնադրութեան Մաշտոցը՝ Ձեռնադրութեան բուն աղօթքին մէջ յիշուած հինգ կէտերը կը կազմեն իւրաքանչիւր ձեռնադրուողի պարտականութիւններուն ու իրաւունքներուն բովանդակութիւնը:

Երկրորդ՝ քրիստոնեայ քահանաները սրբազան առաքեալներուն օրինաւոր յաջորդներն են, Աւետարանի քարոզութեան¹² եւ Եկեղեցւոյ բոլոր խորհուրդներու մատակարարման մէջ, ի բաց առեալ Եկեղեցւոյ վերին հսկողութիւնը, որ եպիսկոպոսներուն վերապահեալ է:

Երրորդ՝ ամբողջ Նոր Կտակարանը եւ նախկին Եկեղեցւոյ պատմութիւնը կը վրկայեն որ քահանային գլխաւոր պաշտօնն է Ս. Աւետարանի քարոզութիւնը եւ Հայ Եկեղեցին Ձեռնադրութեան միջոցաւ ամենէն մեծ կարեւորութիւնը կու տայ այդ պաշտօնին եւ Մաշտոցին մէջ նշանակուած ընթերցուածներուն, աղօթքներուն եւ արարողութիւններուն անհամեմատ մեծամասնութիւնը կ'ակնարկէ քահանային այդ առաքելական եւ աւետարանական գործունէութեան:

Չորրորդ՝ Հայ Եկեղեցին, հաւատարիմ Ընդհանրական Եկեղեցւոյ աւանդութեան քահանայութեան սուրբ կարգը եւ անոր միջոցաւ քահանայագործութեան շնորհուած բոլոր իրաւունքները անշնչելի կը համարէ:

Հինգերորդ՝ Հայ Եկեղեցին Սրբութիւն եւ Իմաստութիւն կը պահանջէ իր քահանաներէն, որոնց չափն ու աստիճանը լիովին եւ յստակ կերպով ընդգծուած է թէ՛ Կոչման արարողութեան եւ թէ՛ Ձեռնադրութեան ընթացքին եւ միայն այս յատկութեանց հիման վրայ մեր Եկեղեցին քահանային կը շնորհէ վերոյիշեալ առաքելական իշխանութիւնները:

* * *

Երախտագիտութեան անհուն զգացումով պիտի վարձատրուած զգամ զիս, եթէ կրցայ քահանայական պաշտօնին գլխաւոր պարագաները բացատրել եւ թերեւս քաջալերել մեր պատուական քահանաներէն ոմանք, որպէսզի կարողանան տեսնել իրենց աստիճանին ահաւոր եւ սուրբ վեհութիւնը, զգալ թէ ինչքա՛ն ահեղ եւ պատասխանատու պաշտօն առած են իրենց վրայ, այլ սակայն ինչքա՛ն անարժան եւ թերի կը գտնուին այդ սուրբ կոչման մէջ:

Մեր նպատակը քահանային հովուական բազմակողմանի պարտականութեանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելը չէր, այլ՝ Մաշտոցի ձեռնադրութեան կարգին քննութիւնը: Հետեւաբար, չուզեցինք յիշել թէ քահանան իբրեւ ժողովուրդին հայրը¹³ ի՛նչ մասնաւոր պարտք ունի անհատ հաւատացեալներուն հանդէպ, անոնց ուրախութեանց եւ դժբախտութեանց, առողջութեան եւ հիւանդութեան միջոցին, հարուստին եւ աղքատին հանդէպ ունենալով միեւնոյն բարիացակամութիւնը¹⁴, բարեպաշտին եւ անառակին հանդէպ ունենալով միեւնոյն ներողամտութիւնը¹⁵, գիտունին եւ տգէտին

¹² Տե՛ս նաեւ Նարեկ Եպս. Ալեմէգեանի Աստուածաշնչական սերտողութիւնը Բ. Տիմ. 4.6-14 համարներուն (էջ 93-102), Քահանայից Համագումարին ժամանակ:

¹³ «Հոգեւոր Հովիւր», ԼՈՅՍ, 1906, թիւ 38, էջ 890-893:

¹⁴ Աշըգեան Պատրիարք Խորէն, «Կենցաղ Եկեղեցականաց» էջ 55-66:

¹⁵ Տե՛ս նաեւ ԼՈՅՍ Շաբաթաթերթի 1905-ի հետեւեալ յօդուածաւարքը «Ինչո՞ւ ժողովուրդը Կ'ուժանայ Եկեղեցի-կն», թիւ 24, էջ 569-571, թիւ 25, էջ 595-599, թիւ 26, էջ 619-623, թիւ 27, էջ 650-653:

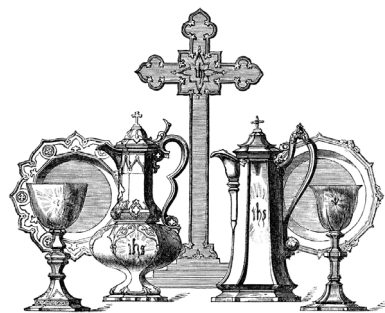
հանդէպ ունենալով միեւնոյն համբերութիւնը¹⁶: Արդարեւ, այս բոլորը ամփոփուած են Ձեռնադրութեան իրաւունքներուն եւ իշխանութիւններուն մէջ, սակայն այդքան դիւրին չէ այդ բոլորը կանոններու վերածել: Այն քահանան, որ ձեռնադրութեան այս հիմնական պայմանները լաւ հասկցած է, հովուական մնացեալ պարտաւորութիւնները ինքնիրէն կը տեսնէ եւ կը դասաւորէ¹⁷:

Թերեւս յօդուածս նաեւ խրախոյս ըլլայ մեր ոչ-եկեղեցական (աշխարհական) եղբայրներուն, որպէսզի տեսնելով քահանայական աստիճանին վսեմութիւնը, այնպէս ինչպէս մեր Եկեղեցին կ'ըմբռնէ եւ կը հասկնայ, աւելի հոգ տանին անոր բարձրացման¹⁸: Տեսանք թէ իւրաքանչիւր քահանայի ձեռնադրութեան պատասխանատուութեան մեծագոյն մասը աշխարհականներուն կը պատկանի որ կը վկայէ անոր՝ քահանային իմաստութեան եւ Սրբութեան մասին: Մեր ժողովուրդը պէտք է գիտնայ թէ ամէն քրիստոնեայ հաւատացեալ նոյնքան շահ եւ պարտաւորութիւն ունի Եկեղեցւոյ տարածման եւ պայծառութեան նկատմամբ, որքան, եթէ ոչ աւելի քան ռեւէ քահանայ, եպիսկոպոս կամ կաթողիկոս: Քահանան մասնաւորապէս ժողովուրդին կը պատկանի եւ ժողովուրդին պարտքն է փնտռել, գտնել եւ ձեռնադրել տալ միմիայն այնպիսիներ, որոնք ունին մեր Եկեղեցւոյ պահանջող յատկութիւնները¹⁹: Ժողովուրդին նուիրական պարտքն է հոգ տանիլ, կրթել եւ դաստիարակել (Կիրակնօրեայ Դպրոցներու խողովակով եւ նուիրապետական Աթոռներու հոգեւոր դպրանոցներուն եւ Քահանայից Դասընթացքներուն միջոցաւ) այդ սուրբ աստիճանին համար արժանաւոր անձեր, որպէսզի ժողովուրդը շատիպուի, լաւագոյնին չգոյութեան պատճառով, անյարմար եւ անարժան մարդիկ բարձրացնել քահանայութեան աստիճանին:

ՆԱԽԱՍԱՐԴ ՄԱՐՏՈՅԵԱՆ

Փրօֆ. փիլիսոփայութեան եւ բաղդատական կրօններու

Վերջ

¹⁶ Աշրգեան Պատրիարք Խորէն, «Կենցաղ Եկեղեցականաց» էջ 93-104:

¹⁷ Հետաքրքրական է կարդալ նաեւ ԼՈՅՍ Շաբաթաբերթի 1905-ի հետեւեալ յօդուածաշարքը «Ինչպէ՞ս կը Տափնայ ժողովուրդը Իր Եկեղեցւոյն», թիւ 33, էջ 788-792, թիւ 34, էջ 811-814, թիւ 36, էջ 853-858, թիւ 37, 889-897, թիւ 38, էջ 901-903, թիւ 40, էջ 950-954, թիւ 41, էջ 980-986, թիւ 42, էջ 1000-1002:

¹⁸ Ազնաւորեան Արք. Զարեհ, «գլխաւորապէս Տեսնել», էջ 297-298:

¹⁹ Նոյն տեղում, էջ 296: